Dalelbekkizi Akmaral'ın «6D020500 - Philology» deki Doktora derecesi için hazırlanmıştır «Modern Kazakların Tarihsel Nesirinde Yeni Geleneksel Zeka Paradigmaları» konulu Doktora tezi Yabancı Bilimsel Danışman

RAPORU

Her milletin edebiyatı halkının dünya görüşüne ve sanatsal düşünceye dayanıyorsa, bu sorun tarihsel gerçeklikten ayrılamaz. Doktora öğrencisi A.Dalelbekkızı'nın çalışması, Kazak tarihsel nesrinin ulusal karakterinin analizine dayanmaktadır. Çalışmanın yapısı ayrıca araştırmanın birkaç bilimle de ilgili olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu çalışma için disiplinler arasılık, doğru bir yaklaşımdır. Çünkü «geleneksel zihniyet», «tarihsel karakter» kavramları tarih, etnografi, felsefe, sosyoloji, psikoloji ile de ilgilidir. Dolayısıyla, bu bilim alanlarının metodolojik yöntemleri, bu tür konuların değerlendirilmesinde önemlidir. Doktora adayı, çalışmasının yapısına, araştırmanın amacına göre bilimsel metotları tanımlamış ve araştırmanın metodolojisini ortaya koymuştur.

Doktora adayı A.Dalelbekkızı'nın çalışmalarının ilk bölümünde, ulusal ruh, zihniyet ve kültürel olayların sorunları, dünya değerleri çerçevesinde tartışılmaktadır. Günümüzün küresel kalkınmasının ortak özellikleri arasında, ruhu koruyan; sadece ulusal kimliği korumakla kalmayan, aynı zamanda maneviyatın yükselmesine de katkıda bulunan ulusal kimliği ayıran teorik ve metodolojik konular bulunmaktadır. Bunu ortaya koymak üzere, Kazakların ve yabancı araştırmacıların edebî, dilsel, felsefi görüşleri mukayese edilmiş, ortaklık ve farklılıklar ortaya koyulmuş, böylece çalışmanın literatür kısmı tamamlanmıştır

Çalışmanın ikinci bölümünde, eserin yapısı, benimsenmesinde ulusal bilişin anlamı üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde aday, öncelikle filolojik analizin ana esaslarını ortaya koymuştur. Aday, özellikle yazar, kahraman, kişi kategorisi hakkında yeni bir fikre sahiptir ve bunun estetik, felsefi, kültürel ve edebî anlamlarını amaçlamaktadır ve edebi metnin «yaratıcı alanını» tanımlamayı.

Doktora adayı A.Dalelbekkızı, M. Magauin'in «Cengiz Han ve Zamanı» adlı dört ciltlik eserinin tarihi romanını, Zh. Ahmaddi'nin «Esengeldi bi», E.Turysov'in «Temirlan» romanlarını çalışmanın amacı doğrultusunda analiz etmiştir. Adayın, yazar M. Magauin'in sosyo-kültürel durumu «Cengiz Han ve Onun Zamanı» isimli eserindeki, edebî ve kültürel süreçte süreklilik meselesini sanatsal bir yaklaşım olarak görüp sonuçlarıyla yansıtması özellikle dikkat çekicidir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, sanat eserinin karakteristik yapısını oluşturan sanatsal yöntemlerin etkileşimi incelenmiştir. Bu bölümün

özgünlüğü, edebî çalışmalar ve dilbilimin anà metodolojisi açısındandır. Günümüzde felsefe teorisinde aktif olarak ele alınan metin teorisi, yazarlık ve şiir prensiplerine dayanmaktadır.

Doktora adayının çalışmasının konusu hakkında yeterli araştırmaları bulunmaktadır. Yeni insani bilimler ve filolojik çalışmalar hakkında bilgi edinmiştir. Makalenin her bölümünde analiz edilen konular hakkında sağlam sonuçlar ortaya koymuştur. A.Delelbekkizi'nin «Modern Kazak tarihi nesrinde yeni geleneksel zihniyet paradigmaları» başlıklı çaluışması savunma tezi olarak önerilebilir.

26.29.2024

Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Yabancı Ülke Danışmanı

Дәлелбекқызы Ақмаралдың «6D020500 - Филология» мамандығы бойынша философия докторы (Ph.D) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған «Қазіргі қазақ тарихи прозасындағы дәстүрлі ментальдікті бейнелеудің жаңа парадигмалары» тақырыбындағы диссертациясына шетелдік ғылыми кеңесшінің

ПІКІРІ

Әр ұлттың әдебиеті сол халықтың дүниетанымына, көркемдік ойлау жүйесіне негіз болады десек, осы проблеманы тарихи болмыстан ажыратуға болмайды. Докторант А.Дәлелбекқызының зерттеуі қазақ тарихи прозасының ұлттық сипатын талдауға құрылған. Жұмыстың құрылымынан-ак зерттеудің Ғылымның бірнеше тоғысында қарастырылғаны ба байқалады. Бұл заңды да. Себебі, «дәстүрлі ментальділік», «тарихи сипат» ұғымдары тарих, этнография, философия, әлеуметтану, психология ғылымдарының да нысаны. Ендеше, осындай құбылыстарды бағамдауда аталған Ғылым салаларының да методологиялық әдіс-тәсілдері қатысады. докторант зерттеудің мақсат-міндетіне сәйкес жұмыс құрылымын, ғылыми аппаратын жүйелеп, зерттеу әдіснамасын нақты айқындаған.

Докторант А.Дәлелбекқызы жұмысының алғашқы бөлімінде ұлттық ментальділік, құбылыс проблемаларын мәдени әлемдік рух, құндылықтардың межесінде кең қарастырған. Бүгінгі жаһандық даму кезеңіндегі ортақ сипаттардың ішінен халықтық рухты сақтайтын ұлттық болмысты ажыратып, ұлттық бірегейлікті сақтап қана қоймай, оның тереңдей дамуына жол ашатын теориялық-әдіснамалық мәселелер барынша айқын пайымдалған. Қазақ және шетел зерттеушілерінің әдебиеттанушылық, лингвистикалық, философиялық тұрғыда айтқан пікірлері сараланып, өзара салыстырылып, салмақты тұжырымдар жасалған.

Зерттеудің екінші бөлімінде көркем шығарманың құрылымы, оны қабылдаудағы ұлттық танымның мәні айқындалған. Бұл бөлімде ізденуші негізінен филологиялық талдаудың басты аспектілерін жүзеге асырған.

Атап айтқанда, автор, кейіпкер, тұлға категориясын жаңаша пайымдап, олардың эстетикалық, философиялық, мәдени-әдеби мәнін, көркем мәтіннің «шығармашылық кеңістігін» айқындауды мақсат етеді.

Докторант М.Мағауиннің «Шыңғыс хан және оның заманы» торт томдык деректі тарихи хикаясын, Ж.Ахмадидің «Есенгелді би», Е.Тұрысовтың «Темірлан» романдарын зерттеу максатына сай талдаған. Әсіресе, қаламгер М.Мағауиннің «Шыңғыс хан және оның заманы» туындысындағы қоғамдық-әлеуметтік ахуалды көрсетудегі авторлық ұстанымды, әдеби-мәдени үдерістегі сабақтастық мәселелерін көрсетудегі көркемдік әдіс-тәсілдері талдап, тұжырымдар жасауы назар аударарлық.

Зерттеудің үшінші бөлімінде көркемдік әдістердің ықпалдастығы, мәтіннің жанрлық-стильдік құрылымы талданған. Бұл бөлімнің ерекшелігі әдебиеттану мен лингвистиканың басты әдіснамасы сабақтастырыла қарастырылған. Бүгінгі филологиялық зерттеу теориясында белсенді

КЕЛЕСІ БЕТТІ ҚАРАҢЫЗ
СМОТРИТЕ НА ОБОРОТЕ

карастырылып жатқан мәтін интеграциясы, авторлық позиция, поэтика проблемаларында орныққан жетекші қағидаттарды тиісінше дәйектеген.

Докторант зерттеу бағыты бойынша көп ізденген. Гуманитарлық, филологиялық бағыттағы жаңа зерттеулермен жете таныскан. Жұмыстың әр бөлімінде талданған мәселелер бойынша нақты тұжырымдар жасай алған. А.Дәлелбекқызының «Қазіргі қазақ тарихи прозасындағы дәстүрлі ментальдікті бейнелеудің жаңа парадигмалары» диссертациялық жұмысын қорғауға ұсынуға болады.

Ғылыми кеңесші
Профессор Доктор Наджие Йылдыз
/қолы, мөрі бар/
26.02.2024

КЕЛЕСІ БЕТТІ ҚАРАҢЫЗ
СМОТРИТЕ НА ОБОРОТЕ